

CHRISTOPHER MARLOWE IN VLISSINGEN EN BIJ HET BELEG VAN
ROUEN IN 1592

Willem SCHRICKX

Dat de man wiens bewogen leven op 30 mei 1593 eindigde na een vechtpartij in Deptford in de taveerne van Eleanor Bull ook wel op het Continent zal hebben verbleven, daarvoor kon men wel sterke vermoedens hebben, maar het is eerst sedert het kort artikel van Prof. R.B. Wernham¹ uit het jaar 1976, een artikel dat totnogtoe bij ons vrijwel onopgemerkt is gebleven, dat duidelijk bleek dat Marlowe (geboren in 1564, het geboortejaar ook van Shakespeare) in januari 1592 onder meer ook tijdelijk in Vlissingen verbleef. Het is de bedoeling van deze bijdrage in chronologische volgorde alle gegevens bijeen te brengen die erop wijzen dat Marlowe meer dan eens het Kanaal moet overgestoken hebben, waarschijnlijk in de hoedanigheid van spion en of koerier van koningin Elizabeth en haar ministerraad (in het Engels : Privy Council). Bij alle vermeldingen in contemporaine documenten, moeten we ons wel indachtig zijn dat de spelling van persoonsnamen toen nog zeer onvast was, zodat de naam Marlowe kan voorkomen als Marley, Morley of een andere variante.

Sedert de onderzoekingen van J.L. Hotson in The Death of Christopher Marlowe (1925) is algemeen bekend geworden dat de Privy Council op 29 juni 1587 een brief richtte aan de autoriteiten van de universiteit van Cambridge om hen erop te wijzen dat, hoewel er gerapporteerd werd dat Marlowe de bedoeling had de zeeën over te steken om zich naar Rheims te begeven, zulks geenszins Marlowes bedoeling was en dat de universiteit hem maar best de door hem reeds verworven graad van M.A. kon toekennen. De brief van de Privy Council² laat duidelijk blijken dat Marlowe reeds zeer vroeg met een politieke

zending werd belast en dat hij omgang had met belangrijke politieke personen.

Wanneer Marlowe in 1587 de universiteit verliet had hij blijkbaar niet het inzicht zich op een geestelijk beroep toe te leggen want hij lanceerde zich als dramaturg met zijn drama Tamburlaine dat onmiddellijk een groot succes werd. In dit stuk werd een nieuw type van held ten tonele gevoerd, de supermens die gedomineerd wordt door zijn zucht naar macht en heerschappij. In oktober van datzelfde jaar hebben we echter weer reden om te veronderstellen dat Marlowe het Kanaal had overgestoken. In een brief van een zekere Robert Ardern, op 2 oktober 1587 geadresseerd van uit Utrecht aan William Cecil, Lord Burghley, de voornaamste minister van koningin Elizabeth, treffen we de volgende passage aan :

I have of your gift the office of collector of the revenues of the dissolved monasteries of Newminster, Alnwick, and Tynemouth Abbeys in Northumberland, and the revenue of the Crown in Berwick, which I have discharged the last 10 years ; nevertheless one Felton, an attorney-at-law, three years since procured a grant from you of part of my said' collection, viz., the bailiwick of North Shields, parcel of the possessions of Tynemouth, by which grant he has sequestered me, and taken from the Earl of Northumberland, then captain of Tynemouth, the anchorage and other profits. It then pleased you, after examination of the cause, to command Mr. Morley, Allen King, then the Earl's man, and me, being the messengers from you, to call for Felton's patent granted during pleasure, and to cancel it.³

Hoewel het niet zeker is dat deze "Morley" met Marlowe kan worden geïdentificeerd, is het interessant vast te stellen dat Morley een bekende was van de Earl of Northumberland, een feit waarop we in verband met Marlowe zelf weldra zullen terugkomen.

Hoewel, op het gezag van Walter Wilson Greg, die een bekende parallel-tekst editie van Faustus bezorgde in 1950, gewoonlijk wordt aangenomen dat Marlowe zijn beroemde Faust-drama in zijn

laatste levensjaar schreef, zijn wij van mening dat het werk in de jaren 1587-1588 werd geconcipeerd. Op 28 februari 1589 vinden we immers een inschrijving in het Register van de Londense Boekhandelaars waaruit blijkt dat "Een ballade van het leven en de dood van Doctor Faustus, de grote tovenaer" zou gedrukt worden. Het is waarschijnlijker dat de ballade ontstond nadat Marlowe's stuk werd vertoond dan dat men zou aannemen dat de ballade het drama anticipeerde.

In 1589 kwam Marlowe weer in conflict met de autoriteiten. In september van dat jaar was hij betrokken in een gevecht in Hog Lane, bij Finsbury Fields dicht bij Londen, gedurende hetwelk Marlowe's vriend, de dichter Thomas Watson, een man doodde. Volgens de jury handelde Watson in staat van zelfverdediging zodat hij werd vrijgesproken. In 1591, ten slotte, weten we dat Marlowe met Thomas Kyd, de beroemde auteur van De Spaanse Tragedie, in contact kwam. Twee jaar later zou Kyd zijn vroegere vriend aanklagen als iemand die met de goddelijke geschriften spotte.

Laten we nu aandacht wijden aan de brief die R.B. Wernham aan het licht bracht. Op 26 januari 1592 schreef de gouverneur van Vlissingen Robert Sidney (de broer van de heel wat beroemdere Philip) een brief aan William Cecil, Lord Burghley. Deze brief is uitermate belangrijk omdat hij op een onrechtstreekse wijze een vroege datering van Faustus kan steunen. Zoals we weldra zullen zien was er in 1592 weinig tijd om een drama met zulk hoog artistiek gehalte te schrijven. De tweede helft van het jaar 1592 werd immers ingenomen door het schrijven van The Massacre at Paris. Het is wel aangewezen de brief van Sidney in zijn geheel af te drukken, vooral omdat hij zo weinig bij ons bekend is en ook omdat onze transcriptie in een paar kleine details verschilt van die van Wernham.

Right Honorable,

Besides the prisoner Euan Flud, I haue also giuen in charge to this bearer my ancient twoe other prisoners, the one named Christofer Marly, by his profession a scholar and the other

Gifford Gilbert a goldsmith taken heer for coining, and their mony I haue sent ouer vnto your Lordship. The matter was reuealed vnto me the day after it was done, by one Richard Baines whom also my Anciant shal bring vnto your Lordship. He was theyr chamber fellow and fearing the succes, made me acquainted with all. The men being examined apart neuer denied anything, onely protesting that what was done was onely of the Goldsmiths conning : and truly I ame of opinion that the poore man was onely brought in vnder that couler, whateuer intent the other twoe had at that time. And indeed they do one accuse an other to haue bin the inducers of him, and to haue intended to practis yt heerafter : and haue as it were iustified him vnto me. But howsoeuer it hapned a dutch shilling was vttred, and els not any peece : and indeed I do not thinck that they wold haue uttred many of them : for the mettal is plain pewter and with half an ey to be discouered. Notwithstandin I thought it fitt to send them ouer vnto your Lordship to take theyr trial as yow shal thinck best, for I will not stretch my commission to deale in such matters, and much less to put them at liberty and to deliuer them into the townes hands being the Queens subiects and not required neyther of this sayd town. I knowe not how it would haue bin liked especially since part of that which they did counterfet was her Majesties coine. The Goldsmith is an eccelent worckman and if I should speake my conscience had no intent heervnto. The scholer [i.e. Marlowe] sais himself to be very wel known both to the Earle of Northumberland and my Lord Strang. Bains and he do also accuse one another of intent to goe to the Ennemy or to Rome, both as they say of malice one to another. Heerof I thowght fitt to aduertis your Lordship leauing the rest to their own confession and my Seriants report. And so do humbly take my leaue at Flushing the 26 of January 1591[i.e. 1592].

Yowr honors very obedient to do yow seruice.

R. Sydney

Hoewel de brief ons meedeelt dat Marlowe als gevangene naar Engeland terugkeerde, zullen we zien dat, zoals in het verleden toen de Privy Council tussenkwam om druk uit te oefenen op de universiteit, Marlowe weldra moet zijn vrijgekomen. Het is mogelijk dat zijn geval gewoon werd afgewezen ofwel dat hij niet voor het gerecht werd gedaagd, want we vinden hem in Dieppe in Frankrijk in maart 1592. Er kan weinig twijfel over bestaan dat Marlowe spoedig na Vlissingen te hebben verlaten in Engeland was in februari 1592 en het is boeiend te geloven dat hij in Londen kan geweest zijn om een opvoering van zijn Jood van Malta (The Jew of Malta) bij te wonen, die door de troep van Lord Strange in het bekende theater van Philip Henslowe, geheten The Rose, werd gegeven op 26 februari 1592. Wanneer de tweede opvoering kwam op 10 maart was Marlowe vermoedelijk klaar om zich naar Frankrijk te begeven als koerier (en spion). Zoals Philip Henderson heeft opgemerkt in The Times Literary Supplement van 12 juni 1953, arriveerde een zekere "Mr Marlin" in Dieppe op 16 maart 1592, blijkbaar komende van Rouen. In Dieppe werd Marlowe blijkbaar in het bezit gesteld van een brief van Sir Henry Unton, de Engelse ambassadeur bij Hendrik IV van Frankrijk, waarin de Engelsen die Rouen belegerden er zich over beklagden over geen voldoende voedsel te beschikken. Vermits de gepubliceerde Correspondence of Sir Henry Unton (ed. Joseph Stevenson, 1847) een uiterst zeldzaam boek is en daar de informatie die Untons brief bevat van het hoogste belang is met betrekking tot een vroege opvoering van Shakespeare's Hendrik VI, deel een, doen we er wellicht beter aan Untons brief aan Burghley in zijn geheel te reproduceren (geciteerde ed., pp. 388-390) :

"To the Lord Threasurer ; by Mr. Marlin"

My very good Lord ; by my former letters of the 13th and 23fd of February I did advertise your Lordship what order the Kinge [Henry IV of France] had given for the victualinge of her Majesties pinasses, and what they had receaved bothe in money and victuall ; I did also deliver howe much ther departure

would prejudice the seige at Roan, and howe necessary their staie was for the furdurance therof, and the Kinges earnest request in that behalfe ; whereof I craved your Lordship answer and present direction, but as yett I have heard nothinge therof from your Lordship. They which have the charge of the pinnasses doe complaine of want of victualls, and that they have had none thes seaven daies ; and they feare the Kinge is not able to furnishe them with victuall, in respect the countrey is so harried and spoiled, and nowe very unable to yeald it ; which I confesse they have reason to feare, for all things growe to excessive prises and an extreame dearth ; the people of the contry dyinge daylie of famine, insomuchas 4,000 are sayed to be dead thereof within this moneth and all things must of necessitie shortely growe to extreme scarcety in these parts wher the two greate armies have eaten upp all. Wherfore they that have charge of the pinnasses does desier they may retourne, or be in tyme provided for. I doubt not but the Kinge will pay them money, as he hath doen, but to victuall them here is almoste impossible, and they were heretofore rather contented to accept money then victualls. If I were at the campe I might procure money for them, and I have earnestly written to the Kinge this day urginge his better regard of them ; wherof heretofore they often complained without cause.

The letter signifyinge their complaint I receaved yesterday, which I send to your Lordship here inclosed ; this bearrer [i.e. Marlowe] also they send, by whom I thought good to write to your Lordship to crave your further directions in that behalfe, beinge sorry to see ther wants, and not knowinge howe they may be supplied for victuall but from England ; and hopinge to obtaine money for them of the Kinge att my cominge to him, which shalbe with in 3 or 4 daies ; for if her Majesties forces come not hether in the meane tyme, I thincke it necessarie to attende the Kinge for this and other speciall causes.

Yf the pinnasses retourne, the whole action of Roan is overthrowen, for the Hollanders will not staie after them, and then any succors may passe alonge the river and enter the

towne ; which I leave to your Lordships better consideration.

This daie I have received advertisement from Gravelyn by Adams, whom I did lately send to the enemies campe, (and did take that in his way thether) that the Duke of Parma retourneth into the Lowe Countries and will give over the seige of Rue, or leave some troupes with the Duke De Mayne to continewe the seige. We doubte the contrary, but soch is his advertisement, and that the Duke of Parma marcheth away and retourneth not.

Ought of the enemies campe I am advertised that the death of the Duke of Florence is confirmed, who is saied to have left a very great treasure ; wherof, as also of the government of the state, his brother, who hath long lived in Spaine, shall have charge. He is onley Spanishe, and duringe the minoritie of the Infant will dispose bothe of the state and treasure to the Kinge of Spaines will, which may trouble all Italy. The Duke of Florence death will greatly prejudice the Kinge, for he was well affected to him and an enemie to Spain. I doubt not but your Lordship is fully advertised of these occurances out of Italie, wherfor I moste humbly take my leave.

From Dièpe, this 17th of March, 1591 [i.e.
1592], in haste.

Your Lordships to command,
Henry Unton

Na zijn terugkeer in Londen zou Marlowe zich voor het einde van het jaar 1592 aan het schrijven zetten van een nieuw toneelstuk, want de datum vóór dewelke The Massacre at Paris ontstond was 26 januari 1593, want Henslowe noteerde in zijn bekend dagboek dat hij "at the tragedy of the gvyes" de som van £ 3 14s. had ontvangen. The Guise, de titelvariant gebruikt door Henslowe voor The Massacre at Paris, slaat op de belangrijke Franse katholieke familie die haar hoofdkwartier in Rheims had, de plaats waarheen volgens sommigen Marlowe zich in 1587 wilde begeven. Er zijn twee topografische verwijzingen in The Massacre

die, in het licht van de twee hier behandelde brieven, suggereren dat Marlowe's kennis van Franse toestanden er één was uit de eerste hand. Koning Hendrik III, sprekend over de verrader Guise zegt (XXII, 100-102) :

Did he not draw a sort of English priests
From Douai to the seminary at Rheims,
To hatch forth treason 'gainst their natural queen ?

terwijl Guise zelf, in een vroeger deel van het stuk (IX, 85-88), Dieppe en Rouen vermeldt, steden waar hij zou wensen dat de slachting van de St. Bartholomeus-nacht (24 aug. 1572) zou worden gememoreerd :

Yet will we not that the massacre shall end.
Gonzago, post you to Orleans,
Retes to Dieppe, Mountsorrell unto Rouen,
And spare not one that you suspect of heresy

Er weze hier terloops op gewezen dat er van Faustus geen spoor is in het repertoire van de troep gepatroneerd door Lord Strange en wanneer we vaststellen dat het de troep van de Lord Admiral was die Faustus in Henslowe's Rose-theater zou opvoeren tussen 2 oktober 1594 en 5 januari 1597 (met 25 opvoeringen) dan is het duidelijk dat het oorspronkelijke stuk een deel van het repertoire van de troep van de Admiraal moet zijn geweest vóór het jaar 1591, wat wordt bevestigd door het feit dat het jaar 1592 een bewogen en druk jaar was, dat Marlowe weinig tijd liet om een stuk met zo hoge artistieke aspiraties te schrijven.

Maar keren we terug naar de brief van Sidney. Biografen zoals F.S. Boas en anderen hebben altijd ruim aandacht besteed aan een zekere Richard Baines die in 1593 de religieuze opvattingen van Marlowe aanklaagde in "A Note Containing the opinion of one Christopher Marly, concerning the damnable iudgment of religion and scorn of Gods word". F.S. Boas heeft

beweerd dat niets in de Note erop wijst dat Baines Marlowe persoonlijk kende, maar hoe dan ook toont de Sidney brief duidelijk aan dat ze mekaar al zeker kenden van in januari 1592 toen ze samen gemeubelde kamers betrokken in Vlissingen.

De betichting van verraad in de brief van Sidney kwam ook voor in de brief van Thomas Kyd aan Sir John Puckering, brief geschreven na Kyds arrestatie op 12 mei 1593 op betichting van rebellie. In een tweede brief, niet ondertekend maar in het handschrift van Kyd, gaat de auteur van De Spaanse Tragedie over van Marlowe's ketterse opvattingen naar de politieke beschuldiging dat Marlowe een aantal mensen wilde overhalen om druk uit te oefenen op de Schotse koning, Jakob VI (later, Jakob I van Engeland).⁵ De biografen van Marlowe hebben niet veel aandacht besteed aan de mogelijkheid dat hij iets te zien zou hebben met Jakob VI, hoewel Robert Poley, één van de voornaamste aanwezigen tijdens de tragedie van de gewelddadige dood van Marlowe in 1593, ook een belangrijke rol moet hebben gespeeld in het zogenaamde Babington-complot, in de loop waarvan de Schotse koningin Maria aan haar einde kwam. In de loop van onze opzoekingen in het Algemeen Rijksarchief te Brussel hebben we in de reeks dossiers die bekend staan onder de algemene naam Audience in het dossier 1830/3 een niet gedateerd stuk gevonden waarin wordt gehandeld over betalingen aan een zekere George Poley, Engel. "gentilhomme", vermoedelijk een verwant van de fameuze Robert Poley. Het stuk is provisioneel gedateerd mei/juni 1588 en luidt als volgt : "Georgio Poley gentilhomme Inglese chi desidera ordine particolare, d'esser pagato quelli tre mesi che sono contenuti nella liberanza [Sp. libranza] generale". Wanneer we daarenboven in aanmerking nemen dat dossier 1830/3 ook verscheidene brieven van Jakob VI aan de hertog van Parma bevat, dan wordt waarschijnlijker dat deze George Poley inderdaad met Robert verwant was.

Vooraleer de implicaties van Marlowes verblijf in Vlissingen verder te onderzoeken, wensen we nog even terug te keren naar de Londense theaterwereld van omstreeks 1592. Hoewel soms wordt geargumenteed dat de inschrijving in het dagboek van Henslowe met betrekking tot een vroege opvoering van "harey the vj" op 3

maart 1592 (gevolgd door verdere opvoeringen) door de troep van Strange niet slaat op Shakespeares stuk, hebben velen gemeend dat het inderdaad toch het vroege historische drama Hendrik VI (deel een) van de grote dramaturg is. In het licht van Marlowes nauwe betrokkenheid bij de oorlogsgebeurtenissen in Frankrijk en van het feit dat hij bevriend was met Lord Strange (zoals blijkt uit Sidney's brief), is het hoogst betekenisvol dat het derde bedrijf van 1 Hendrik VI de belegering van Rouen ten tonele voert, iets wat volledig in strijd is met de historische werkelijkheid tijdens de regering van de Engelse koning Hendrik. John Dover Wilson heeft in zijn Shakespeare-uitgave geargumenteed dat Deel I later is ontstaan dan Delen II en III. Het spreekt vanzelf dat argumenten kunnen worden aangebracht om te beweren dat de drie delen niet in hun historische volgorde werden geschreven, volgorde waarin ze in de Folio van 1623 zouden worden afgedrukt. Maar we hoeven John Dover Wilson zelfs niet te volgen, want recente opzoekingen hebben aangetoond dat Elizabethaanse stukken dikwijls werden herwerkt na een eerste opvoering, zodat we gerust mogen veronderstellen dat aan 1 Hendrik VI allerlei scènes werden toegevoegd om in te spelen op de patriottische gevoelens van de Londenaars.

Er blijft ons nog een laatste bemerking te maken in verband met Marlowes verblijf in Vlissingen. De vroegste uitgave van Marlowes vertaling van Ovid's Elegies verscheen in een niet gedateerd octavo samen met de epigrammen van Sir John Davies. Fredson Bowers heeft in Studies in Bibliography vol. 25 (Univ. van Virginia, 1972) aangestipt dat de vroegste uitgave verscheen met de volgende titelbladzijde : Epigrammes and Elegies. By I.D. and C.M. at Middleborough en dat de tweede sectie van dit boek op sig. El begint met de titel Certaine of Ovids Elegies. By C. Marlow. Bowers zegt ons dat het Middelburgse drukkersadres niet noodzakelijk ernstig moet opgenomen worden, want een vals drukkersadres werd dikwijls gebruikt om de bisschoppelijke censuur te vermijden. Maar dan heeft Bowers niet genoeg rekening gehouden met het feit dat op het einde van de zestiende eeuw Middelburg een belangrijk drukkerscentrum voor Engelse boeken was,

met als belangrijkste drukker Richard Schilders.⁶ En zo hoeft het ons niet te verwonderen dat Marlowe, die ooit in Zeeland verbleef, zijn vroege poëzie in Middelburg kan hebben laten drukken. Trouwens de moderne commentatoren van de Elegies, zoals Eric Jacobsen in Translation a Traditional Craft (1958), hebben er de aandacht op gevestigd dat Marlowe blijk geeft van zijn betrokkenheid bij de oorlogsgebeurtenissen doordat hij in zijn vertaling een aantal passages in die zin opsmukt, terwijl de Elegies ook aan liefdesperikelen meer aandacht besteden dan de oorspronkelijke Latijnse tekst van de Amores van Ovidius. De Elegies konden derhalve de talrijke Engelse garnizoenen aanspreken die op het einde van de 16de en het begin van de 17de eeuw in de kustgebieden van de Nederlanden gelegerd waren.

VOETNOTEN

1. R.B. Wernham, "Christopher Marlowe at Flushing in 1592", The English Historical Review, Vol. 91 (1976), 344-5. De oorspronkelijke tekst komt voor in State Papers Holland (S.P. 84), vol. 44, fol. 60, en is bewaard in het Public Record Office te Londen. De toelating tot afdrucken wordt verleend door de Controller of H.M. Stationary Office (brief van J.B. Post van 25 Aug. 1982).
2. Acts of the Privy Council, Vol. 15, A.D., 1587-1588, ed. J.R. Dasent (Londen, 1897), p. 141.
3. Zie Calendar of State Papers...Domestic...Elizabeth and James I ...Addenda 1580-1625, ed. Mary A. Everett Green (Londen, 1872), p. 217. Op deze brief werd voor het eerst gewezen door Michel Poirier, Christopher Marlowe (Londen, 1950), p. 18.
4. Geciteerd volgens de editie van Roma Gill (Oxford, 1971).
5. Zie F.S. Boas, Christopher Marlowe (Oxford, 1940, herdr. 1964), p. 243.
6. Zie P.J. Aarssen, "Tot Middelburgh by Richard Schilders", Zeeuws Tijdschrift, Vol. 19 (1969), 104-108. Een grondig typografisch onderzoek kan wel uitmaken of de elegieën van Marlowe inderdaad in Middelburg werden gedrukt. De heer P.J. Aarssen is van mening dat zulks inderdaad het geval was.